

FAIR IS FOUL AND FOUL IS FAIR HOVER THROUGH THE FOG AND FILTHY AIR

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ #9 ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

«Ο κάτοικος του Λονδίνου μπορούσε να παραγγείλει τηλεφωνικά, αργοπίνοντας το πρωινό του τσάι στο κρεβάτι, τα διάφορα προϊόντα όλης της γης, σε όση ποσότητα του φαινόταν κατάλληλη και μπορούσε λογικά να περιμένει την έγκαιρη παράδοση τους στο κατώφλι της οικίας τους.

Μπορούσε ταυτόχρονα και με τα ίδια μέσα να αποτολμήσει να επενδύσει τον πλούτο του στις φυσικές πλουτοπαραγωγικές πηγές και στις νέες επιχειρήσεις σε οποιοδήποτε σημείο του κόσμου και να μοιραστεί δίχως κόπο ή ακόμα και σκοτούρα τους προσδοκόμενους καρπούς και τα οφέλη τους ή μπορούσε να αποφασίσει να συνδυάσει την ασφάλεια της περιουσίας του με την καλή πίστη των ανθρώπων της πόλης κάθε σημαντικού δήμου, σε οποιαδήποτε ήπειρο που μπορούσε να του συστήσει η ιδιοτροπία ή η πληροφόρηση. Αν το επιθυμούσε, μπορούσε να εξασφαλίσει αυτοστιγμεί φθηνά και άνετα μέσα μεταφοράς για κάθε χώρα ή κλίμα, χωρίς διαβατήρια ή κάποια άλλη τυπικότητα, μπορούσε να στείλει τον υπηρέτη του στο γειτονικό κατάστημα μιας τράπεζας ώστε να προμηθευτεί μια τέτοια ποσότητα πολύτιμων μετάλλων που θα του φαινόταν πρόσφορη και μπορούσε να μεταβεί στην αλλοδαπή, σε ξένα μέρη, χωρίς γνώση της θρησκείας τους, της γλώσσας τους ή των εθίμων τους, έχοντας πάνω του μετρητά και να θεωρήσει τον εαυτό του πολύ θιγμένο και πολύ έκπληκτο με την παραμικρή αδικαιολόγητη παρεμβολή.

Πάνω απ' όλα θεωρούσε αυτή την κατάσταση πραγμάτων κανονική, βέβαιη και μόνιμη, εκτός βέβαια προς την κατεύθυνση περαιτέρω βελτίωσης, και κάθε απόκλιση από αυτή απαρεκκλίνουσα, σκανδαλώδη και αποφευκτική. Τα σχέδια και οι πολιτικές του милитарισμού και του ιμπεριαλισμού, των φυλετικών και πολιτισμικών ανταγωνισμών, των μονοπωλίων των περιορισμών και του αποκλεισμού, που επρόκειτο να παίξουν το ρόλο του όφι σε αυτόν τον παράδεισο, δεν ήταν τίποτα παραπάνω από την ψυχαγωγία της καθημερινής του εφημερίδας και φαινόταν να μην ασκούν σχεδόν καμία επίδραση γενικά στη συνήθη πορεία του κοινωνικού και οικονομικού βίου, η διεθνοποίηση του οποίου ήταν σχεδόν πλήρης στην πράξη.»

Πόσο επίκαιρη τοποθέτηση; Θα μπορούσε κανείς/καμία να τη διαβάσει με ενδιαφέρον σε μια εφημερίδα που εκδόθηκε στην αρχή του προηγούμενου μήνα. Δυστυχώς για εμάς, όμως, η παραπάνω παράγραφος γράφτηκε από τον Τζόν Μένουαρντ Κένυς στην αρχή του βιβλίου του «Οι οικονομικές συνέπειες της ειρήνης» το 1919. Στις 7 Ιουνίου του 1919 ο Κένυς είχε υποβάλει την παραίτηση του από βοηθός γραμματέα του Υπουργού των Οικονομικών, καθώς διαφωνούσε με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών. Τη συνθήκη που προσαυθούσε να εδραιώσει το νέο ευρωπαϊκό status quo μετά το τέλος του Α' ΠΠ. Το βιβλίο του γράφεται σε διάστημα περίπου έξι μηνών και μέσα σε ένα εξάμηνο από την έκδοση του μεταφράζεται σε δώδεκα γλώσσες και πουλάει εκατό χιλιάδες αντίτυπα.

Ο Κένυς, η πολιτική, η οικονομία και ο πόλεμος

Ο Κένυς στο βιβλίο του ασκεί μια δριμυία κριτική στις εξαντλητικές κυρώσεις προς το γερμανικό κράτος που είχε επιβάλει η Συνθήκη των Βερσαλλιών. Και είναι σαφές: τον απασχολεί η οικοδόμηση ενός πλαισίου, εντός του οποίου το εμπόριο θα αντικαθιστά τον πόλεμο. Δεν ήταν,

όμως, καθόλου αισιόδοξος καθώς «σε αυτό το φθινόπωρο στο οποίο γράφω, είμαστε στη νεκρή εποχή της μοίρας μας». Τα κρύμμενα ρεύματα, τα πολιτικά και οικονομικά επακόλουθα των ρυθμίσεων της Συνθήκης των Βερσαλλιών, τα χρόνια που ακολούθησαν το φθινόπωρο του 1919 συνέχισαν να εκβάλλουν με σκληρότητα στην επιφάνεια της ευρωπαϊκής πολιτικής ιστορίας. Τα προμηνύματα που διάβαζε ο Κένυς στα μικρά γράμματα των εφημερίδων όλου του κόσμου έγιναν σιγά σιγά σκληρές αλήθειες. Η διεθνής αρχιτεκτονική που άφησε πίσω του Α' ΠΠ ήταν ασταθής.

Ας μη μας ξεγελά η ακρίβεια των διατυπώσεων του. Ο Κένυς σχεδιάζει για το όφελος τη «μορφωμένη αστική τάξη» και του βρετανικού ιμπεριαλισμού. Σε όσα γράφει, τα οποία καθόλου τυχαία έχουν συνταχθεί σε μια περίοδο προσωπικής ρήξης με τη βρετανική γραφειοκρατία, μπορούμε να εντοπίσουμε μια σειρά από ενδιαφέρουσες παραδοχές:

- α)** Ο παγκοσμιοποιημένος πλανήτης υπό την ηγεμονία της Δύσης είχε υπάρξει ξανά, πριν από τον Α' ΠΠ.
- β)** Η ανάσχεση της πλανητικής κυκλοφορίας του εμπορεύματος εμφανίστηκε με τη σταδιακή εμφάνιση κρατικών περιορισμών/αποκλεισμών κοκ.
- γ)** Οι περιορισμοί/ αποκλεισμοί σχετίζονται με τον ιμπεριαλισμό και τον милитарισμό και
- δ)** Τα δυτικά κράτη μετά τον Α' ΠΠ ήταν έτοιμα να επαναλάβουν τα ίδια σφάλματα και τα επανέλαβαν.

Αυτό που δεν μπορούσε να καταλάβει ο Κένυς είναι πως ο милитарισμός και ο ιμπεριαλισμός είναι συγκροτητικά στοιχεία των κρατών στις αρχές του 20ου αι. Καμία πολιτική δεν μπορούσε και δεν ήθελε να τους σταματήσει. Η αναζήτηση περιοχών του πλανήτη στις οποίες ο βαθμός εκμετάλλευσης της εργασίας, το

Βερσαλλίες καλούν Βερσαλλίες! Η υπογραφή της ειρήνης στην αίθουσα με τους καθρέφτες, Βερσαλλίες, 28η Ιουνίου, 1919, του William Orban.

ποσοστό της υπεραξίας, συνεπώς και η κερδοφορία των αφεντικών είναι μια διαδικασία σύμφυτη με το κεφάλαιο. Τα κράτη είναι σχεδιαστές αυτής της διαδικασίας. Όταν τα σχέδια τους, συχνά, γίνονται απολύτως ανταγωνιστικά, τότε ο πόλεμος ως μαζική καταστροφή παραγωγικών δυνατοτήτων των ανταγωνιστών είναι αναπόφευκτος. Αυτό ο Κένυς δεν θα μπορούσε να το αντιληφθεί. Η οικονομική του επιστήμη και η ταξική του μεροληψία δεν του το επέτρεπαν.

Το 1936 ο Κένυς θα εκδώσει το *magnum opus* του, τη Γενική Θεωρία της Απασχόλησης, του Τόκου και του Χρήματος. Εκεί γράφει διαφορετικά. Δεν είναι ένας ιδεολόγος ανώτερος δημόσιος υπάλληλος που παραιτείται διαφωνώντας με το κράτος του. Είναι ένας αναγνωρισμένος οικονομολόγος, ειδικός σύμβουλος επί οικονομικών θεμάτων του βρετανικού κόμματος των Φιλελευθέρων. Από αυτή τη θέση, λοιπόν, θα συστήσει στο βρετανικό και το αμερικάνικο κράτος να απομακρυνθούν από τις πολιτικές της λιτότητας και της βίαιης καταστολής των εργατικών αγώνων και να στραφούν στη διαχείριση της ζήτησης, χρησιμοποιώντας ως εργαλείο της κρατικές δημόσιες δαπάνες.

Η ενίσχυση της απασχόλησης, της ρευστότητας και ευρύτερα της κρατικής παρέμβασης στην αγορά αποτελούσαν για τον Κένυς τη θεραπεία για τη βαθια ύφεση στην οποία είχαν πέσει οι δυτικές κοινωνίες του μεσοπολέμου. Και δεν ήταν απλά η ύφεση: ο μεγάλος αντίπαλος του Κένυς ήταν η εργατική τάξη της εποχής του. Η απειλή της εξέγερσης ήταν που τον εξωθούσε να γράφει πως «καλύτερα να πεινάσουν οι εισοδηματίες, παρά οι οικογένειες των εργατών». Η θεραπεία που πρότεινε λοιπόν περνούσε μέσα από το σφικταγκαλιασμα της εργατικής τάξης με το κράτος. Με τρόπο που οι εργάτες/τριες θα νιώθουν ασφαλείς και θα καταναλώνουν ανεμπόδιστα.

Το 1937 και μέχρι το τέλος του πολέμου, το 1944, ο Κένυς θα διατελέσει πρόεδρος της Βρετανικής Εταιρείας Ευγονικής. Το 1946, λίγο πριν απ' το θάνατό του, θα εξάρει τη συνεισφορά του βρετανού πατέρα του σύγχρονου ρατσισμού και της ευγονικής. Φράνσις Γκάλτον, σημειώνοντας πως «η ευγονική αποτελεί την πιο αυθεντική μορφή κοινωνιολογίας» της εποχής του. Το γεγονός αυτό μας κάνει να κατανοούμε βαθύτερα τον προσανατολισμό της κεϋνσιανής κρατικής παρέμβασης. Ο έλεγχος της απασχόλησης, της κατανάλωσης και του χρήματος από το κράτος φιλοδοξεί να ρυθμίσει το σύνολο της κοινωνικής ζωής προς την καταλληλότερη για τη συσσώρευση του κεφαλαίου κατεύθυνση.

Ανακεφαλαιώνουμε. Ο νεαρός, άνεργος Κένυς προέβλεψε όσα κλήθηκε να διαχειριστεί στην περίοδο της ωριμότητας του. Προέβλεψε έναν δεύτερο πόλεμο τον οποίο έπρεπε η Βρετανία να νικήσει, αν δεν μπορούσε να τον αποφύγει. Μια επαναστατική απειλή που έπρεπε με κάθε τρόπο να αναχαιτιστεί. Και μια οικονομική ύφεση που έπρεπε να οδηγήσει σε αναδιάρθρωση της εργασίας και των θεσμών που την περιστοίχιζαν. Και για τα τρία υπήρχε το ίδιο εργαλείο: το Κράτος. Τα πρώιμα λόγια του μπορεί να ηχούσαν ενοχλητικά στα αυτιά των εργοδοτών του. Τα ύστερα σχόλιά του, όμως, ήταν απολύτως επίκαιρα για τους ιμπεριαλισμούς της περιόδου. Ο κεϋνσιανισμός λοιπόν, ο εφαρμοσμένος Κένυς -ενάντια στις αρχικές προθέσεις του ίδιου- αποτέλεσε το βρετανικό και το αμερικανικό δόγμα που έκανε τις μεσοπολεμικές δυτικές κοινωνίες να ξεχάσουν τον Α' ΠΠ, ώστε να μπου με το χαμόγελο στα χείλη στον Β' ΠΠ.

Επαναλαμβάνουμε: κρατικός έλεγχος των εισαγωγών, της απασχόλησης, της κατανάλωσης των τραπεζών και λίγη δόση από τις ευγονιστικές πεποιθήσεις

Βερσαλλίες καλούν Βερσαλλίες! Οι ευρωπαϊοί ηγέτες συναντιούνται στις Βερσαλλίες μετά την εκκίνηση της στρατιωτικής επιχείρησης στο ουκρανικό έδαφος.

του Κένυς. Αυτή τη συνάρθρωση πολιτικών τεχνολογιών θα αποκαλέσουμε Μιλιταριστικό Κεϋνσιανισμό του 21ου αι. και θα δείξουμε παρακάτω τα πλέον εμφαντικά στιγμιότυπα του.

Ο Μιλιταριστικός Κεϋνσιανισμός του 21ου αιώνα

Α) ΟΙ ΚΥΡΩΣΕΙΣ

«Οι ΗΠΑ και περισσότεροι από τριάντα σύμμαχοι και εταίροι από όλο τον κόσμο έχουν εισφέρει τους πιο επιδραστικούς, συντονισμένους και ευρείς οικονομικούς περιορισμούς που έχουν τεθεί στην ιστορία. Οι ειδικοί προβλέπουν πως το ρωσικό ΑΕΠ θα υποχωρήσει περισσότερο από 15% αυτό το χρόνο, διαγράφοντας τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια που παρουσίαζε οικονομικά οφέλη. Ο πληθωρισμός φτάνει ήδη το 15% και προβλέπεται να αυξηθεί περισσότερο. Περισσότερες από εξακόσιες εταιρείες του ιδιωτικού τομέα αποχώρησαν από τη ρωσική αγορά. Οι ανεφοδιαστικές αλυσίδες έχουν διαταραχθεί σημαντικά. Η Ρωσία είναι πολύ πιθανό να απωλέσει το κύρος του μεγάλου οικονομικού μεγέθους και να συνεχίσει μέσα σε ένα περιβάλλον οικονομικής, χρηματοπιστωτικής και τεχνολογικής απομόνωσης.»

Το απόσπασμα που μόλις διαβάσατε είναι το κυρίως τμήμα της επίσημης ανακοίνωσης του Λευκού Οίκου μετά την έναρξη της ρωσικής στρατιωτικής επιχείρησης στο ουκρανικό έδαφος. Ο Λευκός Οίκος δηλώνει τη φιλοδοξία του να αναγκάσει το ρωσικό κράτος να γυρίσει δύο δεκαετίες πίσω. Να επιστρέψει σε μια εποχή, δηλαδή, κατά την οποία οι ΗΠΑ, θρέφονταν από τους καρπούς της νίκης τους στον Ψυχρό Πόλεμο. Ανεξάρτητα από την πρόδηλη αποτυχία όσων το αμερικάνικο κράτος διακήρυξε, η ανακοίνωση του Λευκού Οίκου αποτελεί ρητή ομολογία του προσανατολισμού των οικονομιών -ή καλύτερα των κρατών- στα επόμενα χρόνια.

Οι φόβοι του νεαρού Κένυς, η πραγματικότητα του ώριμου Κένυς είναι η δική μας πραγματικότητα. Οι διάσπαρτες πολιτικές κυρώσεων, δασμών και κρατικής παρέμβασης στο εμπόριο² κατά τη διάρκεια της προηγούμενης διετίας έγιναν ολοφάνερα ο κανόνας των διεθνών σχέσεων. Οι κυρώσεις που διαρκώς αναφέρονται, είναι πρώτα από όλα κυρώσεις που θέτουν τα ευρωπαϊκά κράτη στις κοινωνίες και τα αφεντικά τους. Οι κυρώσεις δεν στρέφονται προς το ρωσικό κράτος και τους συμμάχους του. Αντίθετα αποτελούν μια διαδικασία εσωτερικής αναδιάρθρωσης των κρατών που τις επιβάλλουν. Με τον ίδιο τρόπο που τα ευρωπαϊκά κράτη ξεκίνησαν να σχεδιάζουν κεντρικά τη ζήτηση, τη δυνατότητα κατανάλωσης των πολιτών τους κατά τη διάρκεια των λοκντάουν. Με τον ίδιο τρόπο που απαγόρευαν την κυκλοφορία και την κατανάλωση των ρωσικών και των κινεζικών εμβολίων, επιβάλλοντας με κρατικό σχέδιο και full spectrum προπαγάνδα το τσίμπημα με τα παραγόμενα στη Δύση εμβόλια. Τώρα οργανώνουν την κυκλοφορία και τη ζήτηση συγκεκριμένων εμπορευμάτων, απαγορεύοντας απλά την κυκλοφορία κάποιων άλλων. Ας δούμε τρία παραδείγματα ακόμα:

α) Στις ΗΠΑ μετά το κλείσιμο ενός εργοστασίου στο Μίσιγκαν και την ανάκληση μιας μεγάλης ποσότητας βρεφικό γάλακτος της εταιρείας Άμποτ, εμφανίστηκαν μεγάλες ελλείψεις στην αγορά και ο αντίστοιχος πανικός στην αμερικάνικη κοινωνία.³

β) Η Ινδία προκειμένου να συγκρατήσει τις τιμές των σιτηρών στην εσωτερική αγορά της, σταματάει την εξαγωγή τους.⁴

γ) Το λοκντάουν στη Σαγκάη και τα αποτελέσματα που θα επιφέρει στη κυκλοφορία των εμπορευμάτων στον χειμώνα που έχουμε μπροστά μας.

Τρία ανόμοια περιστατικά της ίδιας περιόδου. Τρία περιστατικά από αυτά που έβλεπε μπροστά του ο Κένυς και κατανοούσε πως ο πόλεμος είναι αναπόφευκτος.

Β) Η ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Ο πληθωρισμός είναι ακόμα ένα εργαλείο για τη συνέχιση της διαδικασίας που περιγράφουμε παραπάνω. Ας διαβάσουμε, όμως, κάτι ενδεικτικό για την πολιτική λειτουργία του:

«Μία από τις αιτίες της έλλειψης είναι η αλματώδης αύξηση στις τιμές των ενέργειας, η οποία προκαλεί με τη σειρά της την αύξηση στην τιμή των μπουκαλιών, δήλωσε στην Bild εκπρόσωπος της βιομηχανίας. Επιπλέον, ο Χόλγκερ Άικελ της Γερμανικής Ομοσπονδίας Ζυθοποιών, είπε ότι η έλλειψη οδηγών φορτηγών καθιστά πιο δύσκολη τη διατήρηση της εφοδιαστικής αλυσίδας. Ως αποτέλεσμα, το κόστος της παραγωγής νέων μπουκαλιών έχει σχεδόν διπλασιαστεί τον τελευταίο χρόνο. Οι αναφορές αυτές ακολουθούν τις προειδοποιήσεις ότι το κόστος της γερμανικής μπύρας θα μπορούσε να αυξηθεί ως και 30%, επίσης κυρίως λόγω της αύξησης στις τιμές ενέργειας. Οι ελλείψεις στα μπουκάλια είναι πιθανό να επηρεάσουν περισσότερο μικρότερες ζυθοποιίες, καθώς οι μεγαλύτερες εταιρείες τυπικά τα προμηθεύονται πρώτες. Ο Άικελ συστήνει μάλιστα στους Γερμανούς να επιστρέφουν τα μπουκάλια της μπύρας στους μικροπωλητές το γρηγορότερο δυνατό, συμβουλεύοντάς τους να μην τα συσσωρεύουν άδεια στις αποθήκες τους.»⁵

Παραθέτουμε το παραπάνω δημοσίευμα γιατί στις γραμμές του διασταυρώνονται η κρίση των εφοδιαστικών αλυσίδων με τη μακρά ενεργειακή αναδιάρθρωση που επιχειρεί το αμερικανικό κράτος ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90, το πραγματικό όνομα της οποίας είναι απεξάρτηση του δολαρίου από τις ορέξεις των πετρελαιοπαραγωγών κρατών. Η περιφερειοποίηση των εφοδιαστικών αλυσίδων ανταποκρίνεται στην απόπειρα σύνδεσης μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης. Ο κλονισμός της παγκόσμιας αρχιτεκτονικής ασφάλειας/εμπορίου που οργανώθηκε μεταπολεμικά υπό το σχήμα «το πετρέλαιο όλου του κόσμου θα αγοράζεται και θα πωλείται μόνο σε δολάρια», είναι πια γεγονός. Αυτό που πέτυχαν οι ισχυροί άραβες της δεκαετίας του '70 και ονομάστηκε *πετρελαϊκή κρίση*, οδήγησε στην πεισματική αναζήτηση μιας νέας παγκόσμιας πολιτικής ηγεμονίας, τμήματα της οποίας υπήρξαν όλες οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις των προηγούμενων δεκαετιών. Όπως επίσης και όλοι οι «πράσινοι» ενεργειακοί πόροι που αρθρώνονται στον μεταβατικό πόρο του φυσικού αερίου. Το σχέδιο, όμως, κόλλησε. Κόλλησε σε μια σειρά αποτυχημένα αμερικάνικα πραξικοπήματα. Κόλλησε στη Συρία, στη Λιβύη και τώρα στην Ουκρανία.

Παράλληλα, μετά από την *κρίση dot com* του 2001, τα αφεντικά επιχείρησαν σταδιακά να αξιοποιήσουν το συμπεριφορικό πλεόνασμα των ανθρώπινων διαδράσεων στην ψηφιακή σφαίρα για να αναδιρθώσουν τα συστήματα logistics τους και να επιτύχουν ένα πιο στοχευμένο μάρκετινγκ. Η δεδομενοποίηση των συμπεριφορών αποτέλεσε το θεμέλιο για τον μετασχηματισμό της just in time παραγωγής/κατανάλωσης σε just in case παραγωγή/κατανάλωση. Η απόλυτα αναγκαία εργασία, το στοχευμένο μάρκετινγκ μέσω της καταγραφής του καταναλωτικού μας προφίλ, αποτέλεσαν κάποιες από τις αιχμές του δυτικού καπιταλισμού ενάντια στην ανατολή, που τάχα έμενα προσκολλημένη στη μαζική παραγωγή και στη μαζική κατανάλωση. Όμως η κούρσα της τεχνοεπιτημονικής εξέλιξης είχε ακόμα πολλές στροφές μπροστά της μετά την δεκαετία του 2000.

Το ζήτημα του πως η τεχνολογική αναδιάρθρωση έρχεται να επηρεάσει το κυρίαρχο ενεργειακό μοντέλο είναι σύνθετο. Όσον αφορά τα δυτικά κράτη, η απεξάρτηση από τις πετρελαιοπαραγωγές περιφέρειες της Μέσης Ανατολής και της Ασίας είχε μια δομική προϋπόθεση: να αλλάξει ο τρόπος που εργαζόμαστε και καταναλώνουμε ώστε οι νέοι ενεργειακοί πόροι να μπορέσουν να ενταχθούν λειτουργικά στην παραγωγική διαδικασία. Ο πληθωρισμός που έρχεται μαζί με τη μαζική χρήση του φυσικού αερίου, του μεταβατικού αυτού ενεργειακού πόρου, είναι τμήμα αυτής της μακράς διαδικασίας απαξίωσης των ορυκτών καυσίμων στο δρόμο προς έναν νέο ενεργειακό μείγμα.

Μέσα σε κάποια μπουκάλια μπύρας, λοιπόν, βλέπουμε αυτούς τους δύο μεγάλους μετασχηματισμούς να αναλαμβάνονται από το κράτος. Κι αν η διέτι

κόβιντ, κατά την οποία δουλεύαμε μόνο τα αναγκαία, καταναλώναμε μόνο τα αναγκαία, απολαμβάναμε την ψυχία στις πόλεις και ήμασταν διασωληνωμένοι με επιδόματα ήταν το πρώτο βήμα, τώρα με τις στοχεύσεις του ταμείου ανάκαμψης προς τις ΑΠΕ, την κατανάλωση βενζίνης με δελτίο, τις φορολογικές κλίμακες στη δαπάνη ρεύματος, τη φιλολογία για *Κυριακές χωρίς αυτοκίνητο* και τα κρύα ντουζ αλληλεγγύης στους ουκρανούς φασίστες, το παράδειγμα εδραιώνεται.

Γ) ΟΙ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Τα ζητήματα των τραπεζών είναι πάντοτε πολύπλοκα. Κυρίως γιατί η όλη συζήτηση συμβαίνει μακριά τόσο από τη σφαίρα της εμπειρίας μας, όσο κι από τα άμεσα ταξικά μας συμφέροντα. Παρόλα αυτά οι μετασχηματισμοί του τραπεζικού συστήματος μάς αφορούν γιατί ορίζουν: α) τη ροή των επενδύσεων, δηλαδή που θα χώσουν τα αφεντικά μας τα λεφτά τους, β) τη δημοσιονομική πολιτική, δηλαδή τη δυνατότητα των κρατών να κόβουν επιδόματα και να κάνουν δημόσιες δαπάνες, γ) τις δικές μας καταναλωτικές συνήθειες.

Πιο ειδικά τώρα, η ιστορία των άλλοτε δεκάδων ελληνικών τραπεζών είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ιστορία του ελληνικού κράτους καθώς αυτές, μέχρι και το 2010, υπήρξαν η αιχμή του ελληνικού ιμπεριαλισμού. Οι δεκάδες θυγατρικές τους τράπεζες στα Βαλκάνια και στην Τουρκία αποτελούσαν τον τρόπο με τον οποίο το ελληνικό κράτος ασκούσε επιρροή στον γεωπολιτικό ζωτικό χώρο του. Αν το κράτος είναι το κόμμα των αφεντικών, οι τράπεζες είναι το γενικό λογιστήριό τους. Και το λογιστήριο αυτό δεν θα μπορούσε να αφεθεί στη μοίρα του. Έτσι λοιπόν, με την αναδίπλωση του ελληνικού ιμπεριαλισμού στα Βαλκάνια και την ανακοίνωση της *κρίσης δημοσίου χρέους* το 2010, το ελληνικό κράτος ανέλαβε τη διάσωση των ελληνικών τραπεζών από την απειλή της χρεοκοπίας τους. Μια διάσωση που κράτησε χρόνια και, φυσικά, δεν έχει ολοκληρωθεί καθώς ο ιδιωτικός δανεισμός (δηλαδή τα «κόκκινα δάνεια») αποτελούν μια εκκρεμότητα υπό διαρκή ρύθμιση. Αυτό που πρέπει να κρατήσουμε από τα παραπάνω είναι πως το ελληνικό κράτος δεν έσωσε, αλλά στην πραγματικότητα *ανέλαβε* τις ελληνικές τράπεζες και τις άρθρωσε στην ευρωπαϊκή τραπεζική αρχιτεκτονική. Με τον τρόπο αυτό απέκτησε ρητά και άμεσα τον απόλυτο έλεγχο των τριών διαδικασιών που υπογραμμίσαμε παραπάνω.

Η συνάρθρωση του χρηματοπιστωτισμού –και ειδικά της λιανικής τραπεζικής– με δομικές κρατικές λειτουργίες έχει, επίσης, μια ενδιαφέρουσα ιστορία. Κάποιες στιγμές που αποτέλεσαν σταθμούς σε αυτή την ιστορία ήταν οι τριπλή διάσωση των ελληνικών τραπεζών με τις περιφημες ενέσεις ρευστότητας την περίοδο 2008-2010, η υποχρεωτική πληρωμή της μισθοδοσίας σε ιδιωτικό και δημόσιο τομέα μέσω τραπεζικού εμβάσματος, ρύθμιση που διευκόλυνε την ρευστότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων και, ασφαλώς, η με κρατική εγγύηση εκχώρηση των ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων τραπεζών από τον τομέα του ιδιωτικού δανεισμού (βλ. κόκκινα δάνεια) προς οχήματα ειδικού σκοπού, με πλέον πρόσφατο το χαρτοφυλάκιο «ΗΡΑΚΛΗΣ».

Η πιο εμβληματική, όμως, στιγμή της κρατικοποίησης των ελληνικών τραπεζών σίγουρα υπήρξε η εφαρμογή του συστήματος των capital controls. Μια πολιτική που από την απόσταση εφτά χρόνων μοιάζει ως μια βίαιη πολιτική ενίσχυσης μιας συγκεκριμένης καταναλωτικής συμπεριφοράς: των εμπορικών συναλλαγών μέσω κάρτας ή e-banking. Τότε, ένας τεράστιος μετασχηματισμός επετεύχθη μέσα σε λίγες εβδομάδες στην ελληνική κοινωνία. Με άλλα λόγια, είχαμε να κάνουμε με μια πολιτική απόλυτου ελέγχου των συναλλαγών από τις τράπεζες και το κράτος. Όσα συνέβησαν την προηγούμενη διετία δεν θα μπορούσαν να υλοποιηθούν χωρίς την προ δεκαετίας κρατικοποίηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Ο κρατικός έλεγχος των τραπεζών σημαίνει τον συγκεντρωτικό έλεγχο της προσφοράς και της ζήτησης. Αποτελεί την εγγύηση πως σε ένα περιβάλλον κρίσης οι τράπεζες θα μπορέσουν να μεταφέρουν χρήματα στους κατάλληλους τομείς της οικονομίας. Να μετατραπούν από *γενικό λογιστήριο* των αφεντικών σε *λογιστική υποδομή* του πολέμου.

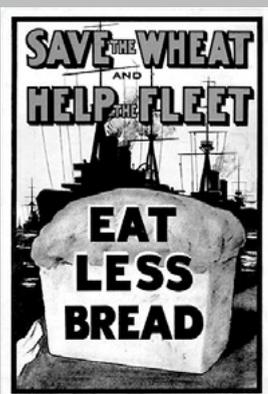

Δ) Η ΒΙΟΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ο Μ. Φουκώ εισήγαγε τον όρο βιοπολιτική σκοπεύοντας να πει κάτι πολύ διαφορετικό από όσα λένε αυτοί που σήμερα πίνουν νερό στο όνομα του. Η βιοπολιτική είναι αυτό το είδος εξουσίας που έρχεται μαζί με την ανάδυση των σύγχρονων νεωτερικών κρατών. Τα κράτη ως πλέγματα ενός συνόλου πειθαρχικών θεσμών (σχολεία, νοσοκομεία, φυλακές κοκ) και ως φορείς ενός φάσματος νέων γνώσεων, ανέλαβαν να διαχειριστούν τη ζωή και την εργασία του πληθυσμού που κατοικούσε ή περνούσε από την επικράτεια τους. Η βιοπολιτική, αυτή η νέα εξουσία, ήρθε μαζί με μια νέα αντίληψη για την παραγωγή, τη *σχετική υπεραξία*. Ο/Η εργάτης/τρια μπορούσε να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης με έναν νέο τρόπο: τα αφεντικά ενέπλεκαν στην εργασία όλο και περισσότερες δεξιότητες και γνώσεις των εργατών/τριών. Η καλύτερα, τους εκπαίδευαν ώστε να έχουν συγκεκριμένες γνώσεις και δεξιότητες. Τα σχολεία, τα νοσοκομεία, οι φυλακές κοκ από τη μία, η στατιστική, η πολιτική οικονομία, η επιστήμη των μηχανικών κοκ από την άλλη, έγιναν οι τρόποι με τους οποίους το κράτος και τα αφεντικά μπορούσαν να διαπλάθουν το μυαλό και το σώμα των εργατών/τριών ώστε να γίνει κατάλληλο. Η βιοπολιτική, λοιπόν, είναι αυτό το είδος εξουσίας που ενεργοποιείται προκειμένου να φτιάξει τα κατάλληλα σώματα και τα κατάλληλα μυαλά. Να κινητοποιήσει τους/τις εργάτες/τριες με τον κατάλληλο τρόπο. Είναι το είδος της εξουσίας που αντιστοιχεί στη σχετική υπεραξία. Είναι η διαδικασία διάπλασης ενός υποκειμένου που πρέπει να καταστεί παραγωγικό.

Γράψαμε τα παραπάνω για την βιοπολιτική προκειμένου να γίνει κατανοητή σε όλο της το εύρος η παρακάτω ειδηση:

«Πριν από κάποιες εβδομάδες είχε κάνει κάποιες δηλώσεις και ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας, ο οποίος είπε στους πολίτες εδώ στη Γερμανία να είναι προετοιμασμένοι. Να προσέχετε να μην γεμίζετε την μπανιέρα όπως κάνετε τώρα, να κάνετε μπάνιο όχι δύο ή τρεις φορές την εβδομάδα, να κάνετε μία, αναφέρει ο γενικός γραμματέας της Ομοσπονδίας Ελληνικών Κοινοτήτων Γερμανίας, Νίκος Αθανασιάδης. Στις νέες προειδοποιήσεις η Νάνσυ Φέξερ παραπέμπει τους πολίτες στην υπηρεσία πολιτικής προστασίας της χώρας. Πιο συγκεκριμένα και σύμφωνα με τις σχετικές οδηγίες, οι Γερμανοί πολίτες θα πρέπει να προμηθευτούν τουλάχιστον 10 λίτρα σε νερό και υγρά, 3,5 κιλά σιτηρά, ψωμί, πατάτες, ρύζι, ζυμαρικά, 1,5 κιλό κρέας, ψάρι, αυγά. Μιλώντας συγκεκριμένα για τις προμήθειες που πρέπει να έχουν οι πολίτες, η υπουργός ανέφερε πως οι πολίτες πρέπει να ανατρέξουν σε ειδική λίστα της γερμανικής Πολιτικής Προστασίας.»

Λονδίνο, Ρώμη ή Βερολίνο; Μια βρετανική αφίσα (αριστερά) και μια αμερικάνικη (δεξιά) καλούν τους πολίτες σε περιορισμό της κατανάλωσης τροφίμων στα απολύτως απαραίτητα κατά τη διάρκεια του Α' ΠΠ. Οι προτεινόμενες προμήθειες για τους γερμανούς πολίτες από την πολιτική προστασία και η επιχείρηση θερμοστάτης που ανακοινώθηκε πρόσφατα στην Ιταλία δεν απέχουν και πολύ από τις παραπάνω αφίσες, έτσι;

Μέσα στη διετία που μας πέρασε, το κράτος ανέλαβε να εκπαιδεύσει τα σώματα μας -τον τρόπο που δουλεύουμε και καταναλώνουμε δηλαδή- προκειμένου να οργανώσει το πέρασμα της ζωής μας από το εμπόριο στον πόλεμο. Καθώς τα επιμέρους προμνήματα της πολεμικής οικονομίας γίνονται κυρίαρχο παράδειγμα, πρέπει και εμείς να εκπαιδευτούμε σε αυτό το παράδειγμα. Να εκπαιδευτούμε σε μια ζωή ελάχιστων απαιτήσεων αναπαραγωγής, απελευθερώνοντας την άπειρη παραγωγικότητα των σωμάτων μας μέσα στην εργασιακή διαδικασία.

Ε) ΠΟΥ ΠΗΓΑΙΝΟΥΜΕ;

Στις *Οικονομικές συνέπειες της Ειρήνης*, ο Κέυνς γράφει:

Ο Λένιν λέγεται να έχει διακηρύξει ότι ο καλύτερος τρόπος για να καταστραφεί το κεφαλαιοκρατικό σύστημα είναι να απαξιωθεί το ισχύον νόμισμα. Με μια συνεχιζόμενη διαδικασία πληθωρισμού, οι κυβερνήσεις μπορούν να κατάσχουν, κρυφά και απαρατήρητα, ένα σημαντικό μέρος του πλούτου των πολιτών τους. Μέσω αυτής της μεθόδου όχι μόνο κατάσχουν αλλά μπορούν να κατάσχουν αυθαίρετα και, ενώ η διαδικασία φτωχαίνει πολλούς, στην πραγματικότητα κάποιοι πλουτίζουν. [...] Ο Λένιν είχε δίκιο. [...] Στα τελευταία στάδια του πολέμου, όλες οι εμπόλεμες κυβερνήσεις ακολούθησαν είτε από αναγκαιότητα είτε από ανικανότητα, αυτό που θα είχε πράξει ένας Μπολσεβίκος βάση σχεδίου.⁶

Με αυτή την εμβληματική διατύπωση ο Κέυνς αποκαλύπτει τη διττή φυσιογνωμία του πληθωρισμού. Από τη μια πλευρά ο πληθωρισμός αποτελεί μια τεράστια και αυθαίρετη κλοπή των αποταμιεύσεων και των μισθών των εργατών/τριών. Από την άλλη πλευρά, όμως, λειτουργεί αποσταθεροποιητικά. Τα θεμέλια της πίστης στο κράτος τρίζουν. Η πίστη στην εργασία το ίδιο. Κι εδώ είναι που εμφανίζεται η τελευταία, η υψηλότερη χρησιμότητα του Μιλιταριστικού Κεϋνσιανισμού του 21ου αι. Αναδυόμενος στο κέντρο μιας τεράστιας αναδιάρθρωσης και ενός πολέμου που έχει στραβώσει για τα καλά στο Αφγανιστάν, στη Συρία και στην Ουκρανία, ο Μιλιταριστικός Κεϋνσιανισμός ως το δόγμα των σύγχρονων κρατών φιλοδοξεί να σταθεροποιήσει, να ελέγξει και να κατευθύνει, καθώς γνωρίζει πολύ καλά τι έχει απέναντι του.

Δύο χρόνια λοκντάουν και κάποιοι μήνες φιλο-ουκρανικού παροξυσμού έδειξαν ότι το φάντασμα της απειθαρχίας είναι κάτι περισσότερο από τέτοιο: είναι πραγματική τάση των εργατών/τριών που υπαγορεύεται από το ταξικό τους ένστικτο. Των εργατών/τριών που δεν πάνε στη δουλειά για να δουλέψουν για ψίχουλα, αυτών που δεν κουβαλάνε ουκρανικά σημαίακια κι αυτών που εδώ και δύο χρόνια αμφισβήτησαν το σύνολο των υγειονομικών προσταγών. Μέχρι τη στιγμή που μιλάμε ο πληθωρισμός δουλεύει κάθε μέρα για τη συρρίκνωση των μισθών μας. Ποιός ξέρει όμως; Σύντομα μπορεί να δρα κι ως ένας πραγματικός μπολσεβίκος.

1. John Meynard Keynes, *Οι οικονομικές συνέπειες της ειρήνης*, Παπαζήσης 2009, σελ. 195.
2. Το γνωστό σύστημα κυρώσεων που έχει επιβάλει το αμερικάνικο κράτος στο Ιράν, το ελληνικό κράτος εδώ και χρόνια διεκδικεί να στραφεί εναντίον (και) του τουρκικού κράτους. Εμβληματικά στιγμιότυπα του εμπορικού πολέμου μέσα στην προηγούμενη δεκαετία ήταν ο διακρατικός ανταγωνισμός για τον έλεγχο της παραγωγής ημιαγωγών, η πολιτική δασμών του κινεζικού κράτους στην εξαγωγή σπάνιων γαιών και, φυσικά, η απόπειρα ελέγχου της ροής των ψηφιακών δεδομένων που «παράγονται» στην Ευρώπη μέσω του κώδικα GDPR.
3. «ΗΠΑ: Η κυβέρνηση δυσκολεύεται να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις μεγάλες ελλείψεις σε βρεφικό γάλα» (2-6-2022), διαθέσιμο στο capital.gr.
4. «Ινδία: Απαγορεύει τις εξαγωγές σιτηρών- Τι σημαίνει το κύμα προστατευτισμού στα τρόφιμα», εφημ. Ναυτεμπορική (14-5-2022).
5. «Ελλείψεις στα μπουκάλια μπύρας στη Γερμανία: Προειδοποιήσεις για «τεταμένη» κατάσταση», (23-5-2022), διαθέσιμο στο cnn.gr.
6. John Meynard Keynes, ο.π., σελ. 154-155.